

RENDAHÁZ A VÁROS FELETT

A 19. század utolsó évtizedeiben a Svábhegynek ezt a vidékét városi nomádok kapták fel. A kipusztult szőlőskerteket írók, művészek, értelmiségiek vásárolták meg, villákat és csodás pihenőkerteket építettek itt. Jókai volt a kiköltözők első hullámának egyik prominense, kertje és villája ma is látható. A fogaskerekű 1874-re egy év alatt épült meg a svájci példa alapján. A hosszadalmas kocsikázás helyett a vasút ezután néhány perc alatt a városba vihette a kirándulókat, a hegytetőre épült nagyvilági szállodák és szanatóriumok közönségével együtt. A hely idilljét aztán több rétegben írta felül a 20. század.

Szöveg - Fazekas Zsuzsa / VÁROSI MESÉK / Kép - Gebauer Hanga

- ◆ A fogaskerekű tervezője Cathry Szaléz Ferenc (1843–1901) svájci mérnök az építkezés idején valószínűleg beleszeretett a környékbe. A Széchenyi-hegyen, egy hatalmas Farkasvölgyi úti telken épített villát, és itt telepedett le. Házát halála után az Isteni Szeretet Leányainak rendje vásárolta meg a hatalmas ősfás kerttel együtt. Miután a villát hamarosan kinőtték, a rendfőnöknő Morvay M. Valéria vezetésével és megálmodott útmutatásai alapján építkezésbe fogtak és 1926-ra felépítették a Kiss József tervezte négyszintes neogót zárdaépületet. A hatalmas kertben is komoly átalakításokat végeztek, innentől nemcsak pihenőparkul szolgált, de a nővérek itt hozták létre az önellátásukhoz szükséges gazdaságot is. Konyhakertet, gyümölcsöst telepítettek és állatokat is tartottak a parkban. A korabeli képeslapok még egyfajta idillt mutatnak, amelynek a világháború vetett véget. 1942 nyarán a Püspökszentlászlón üdülő Blum Anna úrnőnek szóló üdvözlőkártyán a következőket írta egy bizonyos Dr. Iványi nevű ismerőse: „A kép annak a kolostornak a kertjéből való, ahol most tartózkodom a Svábhegy tetején. Ez a parkrészlet csak kis hányada az egész fekvőségnek. Kb. 25 hold az egész.” A vészkorszakban a szerzetesnők 150 gyermeknek adtak menedéket, de a Gestapo, amely a közeli Majestic szálló épületében rendezkedett be – Adolf Eichmann innen irányította a zsidók deportálását – rájuk talált és elhurcolta őket. Csak néhányukat sikerült véletlen szerencséjével elrejteni és megmenteni. Az oroszok 1944 karácsonyán szállták meg a rendházat, és fontos stratégiai pontként használták, hiszen szédítő panorámával magasodott a város fölé. A háború után egy traktoros iskola növendékeit költöztették a zárdába, majd 1950-ben a rendek feloszlása után az épületet az ÁVH kapta meg és a Dzerzsinszkij Államvédelmi Iskolát működtette itt egészen 1956-ig. Ezt követően a Rendőrtiszti Akadémia, a főiskola elődje kapta meg az ingatlant.

Az egykori zárdaépület ma csak külön engedéllyel vagy szervezett séta keretében járható be, de évente egyszer, az örökségnapokon megnyitják a látogatók előtt. Napjainkban a Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi kara működik az épületben, amely néhány évvel ezelőtt kívülről látványos és igényes felújításon esett át, bár egyes tetődíszeket és sarokerkélyeket, valamint egy elpusztult középső tornyot nem sikerült újjáépíteni. Az egykori kápolna évtizedek óta az itt működő intézmények díszterméül szolgál. Álmennyezete alatt még freskók várnak restaurálásra. ◆

EGY NŐ, AKI KITÁGÍTOTTA AZ UNIVERZUMOT

Henrietta Swan Leavitt majdnem harminc évig vizsgálta a csillagokat fekete-fehér fotólemezeken. Aztán egyszer csak olyasmit fedezett föl, ami átalakította a világgépünket.

Szöveg - **Mártonffy András** / KÉRDEZŐK, KÉTKEDŐK, KERESŐK

◆ Az emberiség nagyon sokáig az egész világmindenség központjának a Földet tartotta, és úgy képzelte, hogy minden más égitest csak a mi szerény kísérőnk. Valamikor 2300 évvel ezelőtt a görög Arisztarkhosz vetette fel először, hogy ez nem igaz. Ő a Napot tartotta az univerzum középpontjának. Ez a vélekedés aztán évezredekre feledésbe merült, egészen addig, amíg a tizenhatodik század elején a lengyel Nikolas Kopernik, azaz Nikolausz Kopernikusz be nem bizonyította, hogy a Föld és a többi bolygó a Nap körül kering. A nézet sokáig halálos bűnnek számított: Giordano Brunót máglyán égették meg hasonló, és ezen is túllépő állításai miatt, Galilei pedig csak a tanai nyilvános megtagadása árán úszta meg házi őrizettel. A tudomány aztán mégis túllépett a tilalmakon. Lassan kiderült, hogy a Napon kívül más csillagok is léteznek. A Tejútrendszer csillagainak számát először néhány ezerre tették, ma már tudjuk, hogy valahol 200 és 400 milliárd között van a számuk.

Henrietta Swan Leavitt 1912-ben tette meg azt a felfedezést, amely óta a világegyetem méretét több százmilliárdszorosára tesszük. Ez a szigorúan vallásos neveltetésben részesült amerikai hölgy huszonöt éves korában, 1893-ban kezdett csillagászzal foglalkozni. Persze nem volt ebben semmi romantika: a nőket ekkoriban a távcsöveknek még közelébe sem engedték. Ebben a tudományágban a szerepük fájdalmasan korlátozva volt: Leavitt sok más nővel együtt „computer”-ként, azaz csillagkatalogizáló és csillagfényesség-mérő automataként dolgozott. Ezt egy másik, viszonylag új találmány, a fotográfia elterjedése tette lehetővé. Addig elképzelhetetlen mennyiségű adat állt a csillagászok rendelkezésére, mivel az éjszakai égbolt csillagairól tetszőleges mennyiségű fényképet készíthettek. Ezért kellett a sok állhatatos, kitartó és türelmes nő, akik fáradságot nem ismerve megszerezték ezeknek az égitesteknek a látható tulajdonságait.

Egy Charles Pickering nevű csillagász irányításával dolgozott az a kizárólag nőkből álló csoport, „Pickering háreme”, amelyben Henrietta is tevékenykedett. Ő azonban évtizedes munka eredményeképpen észrevett valami olyasmit, amit a többiek nem. Létezik a csillagoknak egy fajtája, az úgynevezett Cefeidák, amelyek jól láthatóan pulzálnak: távcsővel is jól érzékelhetően, szabályos periódusok szerint változik a fényességük. Ezek a csillagok a Naphal négyszer-ötször nagyobb égitestek, és a méretük úgy változik, mint a dobogó emberi szívé.

Kép - Profimedia - Red Dot

Leavitt 1912-ben felfedezte, hogy ezek a változások attól függenek, milyen messze van tőlünk az adott csillag. Ezzel tulajdonképpen olyan „világítótoronyokat” fedezett föl a világűrben, amelyek alapján más csillagok Földtől mért távolsága nagy biztonsággal meghatározható.

És ezután jött a meglepetés. A csillagászok számos olyan csillagot találtak, amelyek nagyságrendekkel messzebb vannak a Tejútrendszer bármelyik égitestjénél. Kiderült, hogy a mi galaxisunk, ez az elképzelhetetlenül hatalmas csillagközösség, nem az egyetlen a világegyetemben. Leavitt monoton mérései ráirányították a figyelmet arra, amit addig legfőljebb néhányan mertek sejtteni. Nemcsak hogy a Nap törpül el a Tejútrendszer iszonyatos dimenzióihoz képest, de maga az egész galaktika is elhanyagolhatóan kicsi az univerzum mérhetetlen kiterjedéséhez képest.

A tudomány mai állása szerint több százmilliárd galaxis létezik, amelyek mindegyikében milliárd-, százmilliárdszámra keringenek a csillagok. Fantasztikus belegondolni ebbe, és főleg abba, hogy mindezt száz évvel ezelőtt, egy férfivilágban küszködő nő erőfeszítései hozták a felszínre. Henrietta Swan Leavitt jobb híján alázatosan végrehajtotta, amit kijelöltek a számára, és éppen ezáltal jött rá valami forradalmian új dologra.

1921-re szakmailag is beérett a sok munka: a csillagfotometriai kutatások vezetőjévé nevezték ki. Ekkor azonban már nagyon beteg volt. A rák elhatalmasodott a szervezetén, és még ebben az évben meg is halt.

A szakma csak akkor szerzett tudomást a haláláról, amikor 1926-ban jelölni akarták a fizikai Nobel-díjra. Azt ugyanis csak élő tudós kaphatja meg. ◆

IKERTÜKÖR

Szöveg - Lackfi János és Szabó T. Anna /
ÜZENETE ÉRKEZETT

ÉLESZTŐ

◆ A test bizony titok. Különbözik miért is gyorsítaná pulzusunkat, szárazságnak ki torkunkat a pornográfia? Miért jójóznának a szemek az utcán egy-egy imponáló természet, libbenő szoknya láttán? Miért fejlődne elektromosság két egymáshoz túl közel merészkedő sejt-halmaz között? Lemezteleníteni a testet, azt lehet, nudista strandon megszelleztetni, azt is lehet, de kivonni belőle a titkot, lehetetlen. Úgy van ez, pont úgy, mint a kenyérszálkával. Erjed, megkel, duzzad, változik. Grammmra pontosan tudjuk, mi van benne, mégis valami váratlant ad ki végül, hiszen eleven, hiszen több, mint összetevőinek összege. Ezt a bizonytalan többletet szoktuk jobb híján életnek nevezni. Ha fennkölt hangulatba jövünk, azt mondjuk rá: lélek. Tudósok megállapították, hogy bár a holttest pontosan ugyanazon anyagokat tartalmazza, mint az élő, mégis könnyebb lesz huszonegy grammal a halál beállta után. Más tudósok megállapították, hogy ez nem egyéb, mint mítosz, mint mérési pontatlanság: a lélekből még ennyi sem megragadható!

Két test, ha egyesül, akkor is részt vesz a teremtés rítusában, ha nászuktól nem fogan élet. Akkor is a teljességnek feszülnek neki, és ahogy a test több, mint kémiai elemek összege, úgy két test bizony több lesz, mint egy test megkettőzve. Két egymással összeforrt test végtelenné nyúlik, kilibben a tudathatárokon, valahol a párhuzamosok találkozásánál időzik. A vers erre a teremtés-részességre játszik rá, és egyszersmind tükrözteti is a jelenetet. A lisztet eleven tészta gyúró asszony megismétli a titokzatos aktust, melyben Isten gyúrta testté az embert. Meleg, lélegző, alakváltoztató, erjedő valóság a tészta is, a test is. A test teremt és teremtett. Test teremt a tésztát is, kölcsönbe ad neki hevéből, erejéből, formázó kedvéből. Egyik testnek kedve telik a másikban (a másiknak az egyikben). Egyik testnek (a másiknak is) kedve telik a tésztaiban, az elfogyasztható, duzzadó, megpiruló életben. A szerelem elektromos kisülése után jön a kisülő tészta. A szervek átlényegülését követi a liszt átnemesedése. A szerelmesek felfalták egymást, és most várják, hogy felfalhaszák a tésztát. A test titka után jön a kenyér titka. Bármennyit is boncoljunk egy testet, bármilyen mélyen hatoljunk belé mikroszkóppal, bármilyen szubatomi részecskékre bontsuk, a titok ott lebeg benne, megfoghatatlanul. Bármennyit is elemzünk egy személyiséget, reakcióit, sebzettségait, komplexusait, örömeit, vágyait, sose leszünk képesek megragadni azt, amitől megismételhetetlen létező. Bárhogy bekebelezzünk is egy vecknit, foszlósságában, ropogásában, levegős nedvességében ott a rejtély. Mit tehetünk hát lelkekkel, testekkel, kenyerekkel? Közelükbe húzódunk, élünk velük, élünk belőlük, tovább gyúrjuk őket, éltetjük általuk magunkat.

Egy-egy mai vers,
a szerző külföldi, hol nő, hol férfi.
Akik rápillantanak, költők maguk is,
egy férfi és egy nő.
Ugyanaz a szöveg kétféle
arcát mutatja kétfelé...

Antony Dunn Keltésza

És az, édesem, ahogy kiugrottál az ágyból
egy valószínűtlen pillanatban, és
kapkodva hűtőt, szekrényeket nyitva
összedobtál egy összevissza kutyvaszt,
és gyúrni kezdted a deszkán a meleg
tésztát, meztelenül és lisztesen,
az elég volt.

Ahogy kipirulva
becsúszattad a sütő melegébe,
és csak álltál élesztős illatában.
Ahogy a ház megtelt a keltésza
rosszul leplezett titkának szagával,
tekertél az órán, visszabújtál mellém
lisztes kézzel.

»» Szabó T. Anna
fordítása

Kép - Profimedia - Red Dot

TEST ÉS KENYÉR

Nincs misztikusabb, mint a kenyér. A gabona a legősibb tápláléknövények közé tartozik, a mag kikelése a termékenység-rítusok alapja, a feltámadás bizonyítéka. A zöld bőrű Ozirisz, a nagyhajú Démétér, az alvilágba leszálló Perszephoné mind az újjászületés megszemélyesítői, akik megjárják a nemlét sötétjét és új életre kelnek a föld alól. Amikor Shakespeare hetvenötödik szonettjének első sorát Szabó Lőrinc így fordítja: „Az vagy nekem, mi testnek a kenyér”, mindenki érti, hogy a szerelem teljességére gondolt, arra, hogy amiképpen az élet étele a kenyér, úgy a lélek a szerelem. A kenyér az életet jelképezi – akár testi értelemben, akár lelki szinten, amint a valósi szertartásokban használják.

Aki kenyeret süt, voltaképpen mágikus cselekedetet hajt végre. A mi európai kenyérünk kovászos vagy élesztős tészta, és már az „élesztő” szóban is az élet szerepel, a gomba, amely lelket, lélegzetet ad a lisztnek, megemeli, langyos és eleven masszává lehel. A földből kelt gabona vízzel keveredve levegőt vesz, hogy a tűzben kenyérré érjen. Mi volna ennél varázslatosabb?

Aki gyúrt már langyos kenyérszálkát a lisztfelhőben, aki dagasztotta már az eleven testként idomuló, gyöngéd és sima és mégis ellenálló, rugalmas anyagot, az érezte biztosan, mennyire érzéki, mennyire földközeli és mégis felemelő élmény megküzdni az életet jelentő élelem előkészítésével. Általában női munka ez, a pékeket mégis izmos és elszánt férfiaként szoktuk elképzelni. A középgenerációs angol költő, Antony Dunn ezúttal egy kipirult nőt állít elé, mintegy megszemélyesítve a termékenység istennőjét (ámbar hangsúlyoznám, hogy az ágyból kiugró pucér kedves – ahogyan a szemlélője is – bármilyen nemű lehet), aki az érzéki örömeik öleléséből egy másfajta örömből, a keltésza-készítés gyönyörűségéből merül bele. Talán nem is kenyéret süt, talán nincs is tudatában a cselekvése misztériumának – de éppen ez az ártatlanság az, amitől meghatódik a szerelmes tekintet, ami otthonossá és gyöngéddé és felejthetlenné teszi ezt a képet. A meztelen tészta és a ruhátlan test közelségének illata és melege szinte fájdalmasan intim, a vers olvasója szinte kukkolónak érzi magát, holott – a természetes test látványát leszámítva – semmi egyetlen nem történik a szövegben. Mitől érezzük magunkat mégis rajtakapva? Azt hiszem, a megfogalmazás feszessége és pontossága teszi, de mintha mi is ott állnánk egy pillanatra ágy és asztal között, az ölelés és a jól végzett munka örömeivel, az állandóság – és talán az örökélet – szabadságának ígéretét érezve meg a rejtélyesen kelő tészta élesztős illatában. ◆

DOBÓCSILLAGOK HOMLOKOMBA

Lackfi János / **FRISS FORGÁCSOK**

◆ Gabriel Garcia Márquez írta, hogy ami fontos az életében, az kilencéves kora előtt megtörtént vele, minden regénye ezeknek az éveknek a tapasztalatából táplálkozik. Picasso pedig azt nyilatkozta, hogy tizenkét évesen úgy rajzolt, mint Leonardo, hetvenévesen viszont úgy szeretne, mint egy kisgyerek. Mindebből az következik, hogy a gyermekkor táján rettentő fontos benyomások érik az embert, még ha ezt akkor nem is sejtí. Tudatomba időnként olyan élességgel hasít egy-egy akkori jelenet, mintha dobócsillag állna bele a homlokomba. A tanár-figurák a mai napig félisten-szobrokként álldogálnak belső világom háttérében. Ott volt alsó tagozatos tanárnénink, Szigor néni, aki az ultrahanghoz hasonlóan irritáló, mindent betöltő visításaival ért el halálosan zsibbasztó hatást. Ott volt aztán Töri bá: aki rossz fát tett a tűzre, annak ki kellett menni a terem elejére, „bedőlni”, azaz megfogni a saját bokáját, és ekkor a harminconéves, jó erőben lévő fiatalember erőteljesen farba rúgta az illetőt. Ott volt a magyartanárnő, Tupír, aki mintha egy rokokó filmből szökött volna páncélozott melltaratóival, maszkosruhákkal, lisztesrózsaszín sminkjével, ráncos arcborjával, feketelepke szempilláival és bölcsességnek szánt, kásás butaságaival. A napközi fölött az agresszív Erzsók uralkodott, akinek „cs”-közeli „t”-betűi most is fülembe csengenek. A másik „napejos” tanerő a szétfolyó idomú, zsíros hajú Buzike volt, aki alkohollal elegy ápolatlanság-szagban úszott, és az sem érdekelt, ha a fején táncolunk. Ott volt azonban a mindig rikítóra kifestett, délies szépségű, olajbarna bőrű Carmen tanárnő, aki énekekre és zongorára tanított – gondosan vasalt, rakott szoknyája minden lebbenésére mintha perzselő szellő legyintett volna meg. Másik énektanárom és énekkar-vezetőm, Klári néni finom, elegáns kedvességével, gyönyörűen ráncos alma-arcával bűvölt el. Most, így, kívülről végignézve akár fura alakok panoptikumának is tűnhet ez a tanári kar, és még nem is teljes a paletta... Mai fejemmel végiggondolva bizony nem sok értelmes pedagógiai koncepcióval találkoztam a késő-szocialista rezsim eme furcsa purgatóriumában. Leginkább azt tanultuk meg, miként lehet kijátszani a hitelesnek nem tűnő tekintélyt, összeröhögni a tanárhátak mögött, puszogva őrizni magánvéleményünket, és külön bejáratú menedékeket létrehozni a Georgi Dimitrov Általános Iskola végében vagy a Nagyrét bokrai közt, ahova sétálni vagy tornázni vittek, esetleg a terem végében, ahol én rendszerint olvastam. A padok alatt mohikánok kúsztak, a tábla mögötti rejtekajtón szökött fegyencek közlekedtek, az udvar fái mögött kockás szoknyás skót felkelők bújtak, a csatorna aknájában pedig lázadó vendée-i parasztok ütöttek tanyát... Gyermekkorom tehát csak felerészt zajlott a sulifalai között, gyakorta az órák során is Dickens, Cooper, Walter Scott, Verne vagy Hugo regényeiben mozogtam inkább! Az irodalom lövészárkába húzódva éltem túl a valóságot. ◆

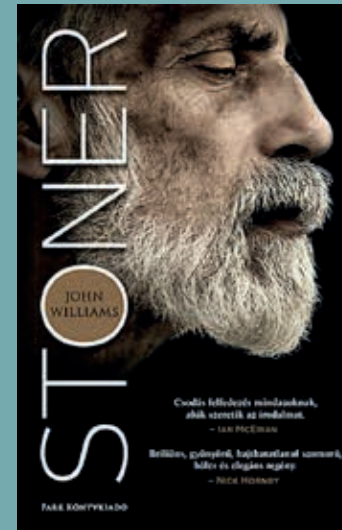
A KÖLTÉSZET MISZTÉRIUMA

Szöveg - **Dér Katalin** / **OLVASÓSAROK**

Ezért a könyvért érdemes volt megtanulni olvasni! A Stoner nem kalandregény, nem izgalmas krimi, nem nagyívű történelmi regény, mégis az év, sőt az évtized könyve. A koldusszegény parasztfiúból lett irodalomtudós egyetemi professzor élettörténete az amerikai álom ellentéte.

◆ A főhős nem fut be nagy karriert, nem ér el különösebb sikereket, nem tesz semmi rendkívülit, és vele sem történik semmi rendkívüli. Gazdásznak készül, ám húszéves korában találkozik egy verssel. Shakespeare 73. szonettje végzetes szerelemre lobbantja az irodalom iránt. Belészeret, mert egyetlen pillanat alatt – vagyis inkább az időn kívül történik ez – elkezd látni. Szembesül a misztériummal, a költészet titkával, fényében meglátja, amit azelőtt soha, önmagát, a világot, társait, az embereket, az időt – az életet, teljes kiterjedésében. Felhagy minden egyébvel, életét a titoknak szenteli, haláláig a Missouri Egyetem ódon falai között él, régi angol irodalmat tanít, és teljes személyiségével a költészet megfejthetetlen erejét, a szellem és a szív ama misztériumát kutatja, amely abban a legelső költeményben megragadta. Ám hogy mi ez az erő, titok, misztérium, egész élete gigászi törekvésével, sziszifuszi munkájával, tanulásával, kutatásával sem tudja megragadni. Mindig szakadék tátong aközött, amit imádott tárgya iránt érez, amit benne fontosnak lát, meg aközött, amit az óráin elmondani, átadni képes. Professzorként is megmarad a föld fiának, becsülete, intellektuális és erkölcsi tisztessége, pontossága, megbízhatósága, munka iránti alázata révén szeretet, nem is érvényesülni, karriert csinálni, csak fennmaradni, csak tanítani a tudatlanság, az erőszak, a felületesség, a kíméletlen törtétes közegében, mely a két világháború között az egyetemet, a szellem világát is maga alá temeti. Stoner katasztrofális házasságot köt, szeretett leánya eltávolodik tőle, pályáját derékba törő kollégái korrupt érdekhajhászása, egyetlen szerelméről becsületből lemond, mindent elveszít, és magányosan hal meg. A regény olyan, mint hőse: egyszerűen, eszköztelenül mutat be valami teljességet a maga tiszta, pontos, tökéletes valóságában. A szerző ötven éve írta, magyarul most olvasható először Gy. Horváth László remek fordításában. Nem modern történet, 1910 és 1956 között játszódik, tárgya sem divatos, az irodalomról szól, meg egy földszínű emberről, Stonerről. Amikor 1965-ben először megjelent, nem keltett visszhangot, elkönyvelték tisztas campus-regénynek. De nem ez a csoda. A csoda az, hogy mára, oly korban, amelyből, gondoltuk mi, kihalt az irodalmi érdeklődés, egycsapásra világsiker lett Amerikában és Európa-szerte. Miért? Nem tudni. Írók, irodalomtudósok, szerkesztők, kiadók állnak értetlenül a megkésített siker előtt. A logikus, tiszta cselekményvezetés lenne az oka? A tökéletes szerkezet? A szereplők hibátlan, egyszerre távolságtartó és mélységesen empatikus jellemrajza? Vagy a ragyogó stílus, ahogy minden mondat a csiszolt gyémánt keménységét és ragyogását idézi? Nem. Biztos, hogy sokkal többről van szó, ám hogy micsoda ez a több, éppen úgy misztérium, mint a regény tárgya, a költészet. Szívükből kívánom, hogy minél többen találkozzanak Williams könyvével! ◆

John Williams: Stoner. Park Kiadó 2015.

Ki figyel oda? Ki hallgat meg?

Egyre többször hallani a beavató színház és a drámapedagógia fogalmáról, ennek fontosságáról. Miért vált olyan fontossá, miért foglalkozik ezzel egyre több színház? Gyermek- és ifjúsági színházak programjaiban jelenik meg, és nemcsak a művészsínházak – mint az Örkény vagy a Katona – szólítják meg a fiatalokat, hanem idén februártól például a budapesti Játékszín is elindítja újfajta kísérletét Játék-szín-játék címmel.

Szöveg - Lőkös Ildikó dramaturg, a sorozat színházpedagógiai vezetője / PEDAGÓGIA A SZÍNFALAK KÖZÖTT

- ◆ Ez azért is érdekes, mert a Játékszínt elsősorban „bulvárszínházként” emlegetik. A három éve szellemiségében is megújult körüti intézmény azonban elkötelezte magát a színházat értő, szerető, különböző társadalmi problémákra is érzékeny közönség nevelése mellett is. Igyekszik megszólítani a fiatalokat az előadásokról való beszélgetésekkel, az előadások fölvetette kérdések közös megvitatásával is. És máris közelebb kerültünk a bevezetőben emlegetett színházi nevelés fogalmához, amelyet fokozatosan szeretne beépíteni programjába a Játékszín.

Ennek első lépéseként az idei évad végéig négy színházi előadáshoz egy-egy előkészítő és feldolgozó drámafoglalkozást szerveznek a középiskolás korosztálynak. Az előadások összeválogatásakor kiemelt szempont volt, hogy a darabok aktuális erkölcsi-társadalmi-lélektani problémákat vessenek fel. Így a diákok úgy kapnak élményt, hogy közben érzékennyé válnak a színházi forma iránt és megbeszélhetik – az alkotók közreműködésével – az előadás által felvetett problémákat. A négy előadás az *Acélmagnóliák*, a *Jutalomjáték*, a *Virágot Algernonnak* és a *Bányavirág*. Hogy a drámafoglalkozások minél hatékonyabbak lehessenek, elsősorban már meglévő, létező csoportokat, osztályközösségeket várnak a foglalkozásokra, de természetesen mások is csatlakozhatnak majd.

MI TÖRTÉNIK EGY FODRÁSZÜZLETBEN?

Az első előadás február közepén lesz, *Robert Harling Acélmagnóliák* c. darabja. Az ilyenfajta foglalkozásoknak része az előkészítő szakasz is, amelyet Lőkös Ildikó dramaturg vezet. Az előadás közös megtekintése után a helyszínen vitatják meg a fölvetett problémákat és a fiatal közönség saját életét is érintő kérdéseket. Az amerikai Robert Harling nővére történetét írta meg az *Acélmagnóliák*ban. A darabban egy kis közösség, hat nő életébe pillanthatunk be, három év történetén át. A kisvárosi fodrászüzletben a vendégek mesélnek, fecsegnek férfiakról, családról, szerelemről, csalódásról – szinte észrevétlenül bomlik ki előttünk az életük, titkaik, sorsaik, vágyaik. Mindenkinek megvan a maga problémája, sőt, még tragédia is történik – ám a történet leginkább mégis arról beszél, hogy odafigyeléssel, szeretettel a legnehezebb helyzetből is tovább lehet lépni, meg lehet találni az élet értelmét. Ahogy mindnyájan, úgy a középiskolás korosztály is gyakran szembesül azzal, hogy nehéz beszélni a problémáinkról, sőt, az talán nem is érdekel senkit. Az előadás segítségével ennek ellenkezője is, fölhívva a figyelmet az egymásra figyelés fontosságára.

Kép - Szalóky Béla

Kép - Meleg Kata

Az előkészítő beszélgetésen szóba kerülhetnek a kommunikációs formák, a tájékoztatás, a párbeszéd fontossága, a kommunikáció hiányának következményei, a bizalom vagy a bizalom hiányának veszélyei, a félreértés. Érdekes lehet annak a megvitatása, hogy milyenek a középiskolások a tapasztalatai a kommunikáció területén egymással, a szüleikkel, a tanáraikkal, hogy a problémáikat kivel és hogyan tudják megosztani. No meg annak a tisztázása is, hogy akivel megosztják, az odafigyel-e rájuk. És ha igen, az miben nyilvánul meg? A Játékszín előadásának szereplői *Bartha Alexandra*, *Dósa Zsuzsa*, *Erdélyi Tímea*, *Hernádi Judit*, *Szulák Andrea*, *Zsurzs Kati*. Rendezte *Korcsmáros György*. Velük együtt fogjuk megvitatni az előadás után, hogy a szereplők a darabban figyelnek-e egymásra, vagy csak fecsegnek egymás mellett.

És ez hogyan jelenik meg a színészek játékában? Végül pedig érdekesek lehetnek a válaszok arra a kérdésre, hogy van-e ilyen tapasztalatuk a mindennapokban vagy a twittek, posztok, kommentek hordoznak-e hasonló felszínességet. Ha ezen elgondolkoznak a fiatalok, már érdemes volt elindítani a színházpedagógiai kísérletet. ◆

Februári *kimenő*

Megmentjük ősapát

Sietnie kell annak, aki nem akar lemaradni Rónai Éva varázslatos szövött képeiről, egy egész gobelinbe álmódott, szimbólumokban és mesékben gazdag világról. A képek tradicionális technikával készülnek, témái gyakran klasszikusak, biblikusak, mégis meghökkentő realizmussal szólnak mindnyájunkról. Motívumai és szereplői, gyakran saját családtagjai, állatfigurái emberi tulajdonságokat hordoznak, így nem hiányzik a képekről a humor, a fricska, a szelíd irónia és a rácsodálkozás sem.

Budapest Galéria
2016. február 14-ig.

Istenek tanácsa

Kemény kérdésekkel szembesít, és egy mindenkit foglalkoztató jelenséget jár körül Mark St. Germain darabja, az Istenek tanácsa, amelynek nemrég volt az első hazai bemutatója a Rózsavölgyi Szalonban kiváló szereposztással. A téma izgalmas, nyugtalanító, számos morális, etikai kérdéssel terhelt: „*hatalmas egyedi dráma, ahol a tudományon, a tényeken, a leleteken kívül oly sok más tényező is szerepet játszik...*” – nyilatkozta új darabjáról a szerző, akit Az utolsó óra című, nagy sikerű munkájáról már ismerhet a közönség. A darabot egyébként egyik kritikusa a 12 dühös ember és a Vészhelyzet keresztesítésének nevezte, egy New York-i kórházban játszódik, ahol a transzplantációs bizottságnak kell döntenie életről és halálról. Rendezte: Valló Péter.

Rózsavölgyi Szalonban
2016. február 8.

A múlt szabadsága

Különös, hiánypótló kiállítás nyílik a Mai Manó Házban Alföldi Róbert neoavantgarde fotógyűjteményéből, amely hazai és külföldi, az 1960-as évektől napjainkig készült képeket tartalmaz. A kiállítás hiánypótló, de nem csak ínycsemegetés, gyűjteménye a korabeli magyarországi és külföldi avantgárd legjelentősebb művészeinek reprezentatív műveit tartalmazza, egy olyan anyagot, mely nemzetközi viszonylatban is különleges. Kurátora Kolozsváry Marianna, művészettörténész. „*Nincsenek elvárások, nincsenek világtrendek, nincs igazodás, nincs megfelelés, a szabadság van. Az alkotói szabadság végtelensége. Ilyen szabadon is lehet szembenézni és vállalni önmagunkat.*”

Mai Manó Ház
2016. április 3-ig

Beszélgetés a művészetéről

A nagyszerű beszélgetős sorozatban, az Asztali beszélgetések sorában, ezúttal a Ludwig Múzeumban ül asztalhoz és mikrofonhoz Donáth László evangélikus lelkész, Radnóti Sándor esztéta és a képzőművész Záborszky Gábor. A beszélgetést Galambos Ádám evangélikus teológus moderálja. Minden bizonnyal tartalmas, elgondolkodtató és tanulságos estének nézünk elébe.

Ludwig Múzeum
2016. február 11. 18 óra

Jazzlegendák a Müpában

A Liszt-díjas Oláh Kálmán zongoristaként és zeneszerzőként is a műfajokon átívelő sokszínűségben hisz: a szokványos dallam-kíséret páros helyett a szimfonikus hangzásban, az egyenrangú szólamokban. Rögtönző előadóként és zeneszerzőként is régóta izgatja a klasszikus zene és a jazz összefonása. Február 12-i koncertjén, a Müpa Jazzlegendák sorozata keretében két szimfonikus zenekari darabja mellett fölcsendülnek olyan, kifejezetten erre az alkalomra, szimfonikus zenekarra áthangszerelt kompozíciói, amelyeket jazzmuzikusok egyre gyakrabban játszanak Európa-szerte. Oláh Kálmán estjein rendszerint egy-egy kiváló, a jazzvilág élvonalába tartozó zenész társul az előadói gárdához, ezen az estén a világszerte ünnepeelt Joshua Redman tenorszaxofonos lesz, akivel a közönség a Blues Brothers 2000 című kultfilmben is találkozhatott.

MÜPA, február 12.

Mosó Masa és barátai

Generációk sora nőtt fel F. Györffy Anna grafikusművész Mosó Masáján, Pöttyös Panniján, könyvein és diafilmjein. A grafikus iparművészként kezdte pályáját és az elmúlt időszak legtermékenyebb gyerekkönyv illusztrátora volt. Centenárium kiállítása április 30-ig látható a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

PIM
2016. április 30.

Ez bejött! Új szerzemények A-tól Z-ig

Legújabb és legizgalmasabb szerzeményeinek bemutatásával avat be a PIM a gyűjteményi munka, a kiállításrendezés háttérében álló folyamatokba és érdekességeibe. A múzeum tereiben évszázadok adnak találgatást egymásnak és beleshetünk a zárt szakmai terekbe, amilyen a restaurátoroké, vagy a kurátoroké. Megmutatják döntéseik és mérlegeléseik szempontrendszerét is és mindezt izgalmas szellemi kalandok között. 10 írói hagyaték, több, mint 500 tárgy, fényképek, naplók, grafikák várnak felfedezésre.

PIM**2016. március 31-ig****Lépcsőházi történetek**

Megérkezett a mozikba a lassú, de szerethető, mert nagyon emberi filmek legújabb darabja, egy valószerűtlen találkozás sorozatát összemozzaikozó kedves, humoros, néhol torokszorító városi történet. Azaz, hogy három, de a szereplők, a „hősök” egyazon a társasháznak a lakói. Ez az a ház, ahol éppen liftet építenének, de az egyik lakó semmiképp nem hajlandó hozzájárulni a költségekhez, inkább innentől fogva lépcsőzik, amit szerződésben is vállal, csak hogy aztán minden másképp alakul. Itt lakik az életunt színésznő, akinek

egy váratlan esemény ismét színeket hoz az életébe és egy másik asszony, akiben megmagyarázhatatlan anyai érzések támadnak a háztetőn landoló úrhajós iránt.

Volt egyszer egy Ifipark

Egy legendás helynek, egy legendákkal teli korszaknak és a benne kavargó legendásan ambivalens életérzéseknek állít emléket a kiállítás. A helynek, ahol nagy bulik és nagy találkozások estek meg a nagy generáció tagjaival, akik még zakóban jártak bulizni, és csak vonakodva vágatták le a hajukat, noha Kádár János is megmondta: „Mindenkinek olyan hosszú haját hord, amelyet akar, csak mossa”. Mindez a puha diktatúra előterében történt, ahol a farmer forradalmi viseletnek számított. Képek, zenék, hangszerek, relikviák – a Cseh Tamás Program kiállítása április végéig látogatható a Várkert Bazárban, az egykori Ifjúsági Parkban.

Várkert Bazár, április végéig

hirdetés

KÉRJÜK, TÁMOGASSA ALAPÍTVÁNYUNKAT ADÓJA 1%-ÁVAL!

SZENT
István
RÁDIÓ

A kedvezményezett adószáma:
18578726-2-10

A kedvezményezett neve:
Magyar Katolikus Rádió Alapítvány

Eger 91,8 - Miskolc 95,1 - Encs 95,4 - Gyöngyös 102,2 - Hatvan 94,0 - Sátoraljaújhely 90,6 - Tokaj 101,8 - Törökszentmiklós 96,4

LUTRA NYOMÁBAN

A természetet járva az emberben mindig megvan a vágy, hogy állatokkal találkozzon – lehetőleg a védett ritkaságokkal, amelyek egy-egy tájegység élő nevezetességei közé tartoznak. Az igazi vadonban persze ezek a többnyire rejtett életmódot folytató lények nehezen pillanthatók meg – kivéve, ha tudjuk, hol kell őket keresni!

Szöveg - **Mirtse Áron** / **VADÁLLATOK KÖZELRŐL**

„Lutrával nem boldogulnak a halászok, de még a vadász sem. Víz alatt jön, víz alatt megy. Még én is ritkán látom...” – mondja a nyárfa Fekete István regényében, amelynek főszereplője egy vidra. Igen találó jellemzése ez ennek a vízi ragadozónak, amelyet természetes élőhelyén megpillantani valóban csak igen nagy szerencsével lehet, még akkor is, ha jelenlétéről árulkodnak a vízpart iszapjában hagyott úszóhártás lábnyomai, illetve zsákmánymaradványai. A hazai menyétfélék legnagyobb testű képviselője Nyugat-Európában igencsak megritkult a második évezred végére, aminek okai közt a vízszennyezés és a zavartalan élőhelyek feldúlása (mocsárlecsapolás, folyamszabályozás) éppúgy szerepelt, mint a túlzott vadászat, az állat értékes prémjéért, illetve a halállomány védelme érdekében.

AHOL MEGLESHETŐ A VIDRA

Magyarország azonban vidranagyhatalomnak számít, ha nem is akkorán, mint a régi időkben, amikor még az a hír járta, hogy a magyar folyókban két harmadrész víz van, és egy harmadrész hal. Különösen erős vidra-állomány él a vizes élőhelyekben gazdag Somogyban, amely nem mellékesen nagy vadászíróknak szülőföldje is; bár konkrét földrajzi nevek nem szerepelnek benne, feltehetőleg a Lutra cselekményének színhelye is ide tehető. Érthető tehát, hogy itt talált helyet a Vidrapark, amely természetvédelmi mentőhely és ismeretterjesztő bemutatóhely egyben. Itt biztosra veheti a látogató, hogy lát majd vidrát természetközeli környezetben, és még sok más érdekes, vízhez kötött életmódot folytató állatot is, hiszen a Vidraparkban fehér és fekete gólyák, rétisasok is menedékre találtak már. Ezek az állatok elárvultan vagy sérülten, legyengülve kerülnek a mentőhelyre, ahonnan felerősödvé, gyogyultan távozhatnak.

LUTRA HÁLÓSZOBÁJA

A petesalmi Vidraparkban a látogató betekintést nyerhet Lutra hálósobájába is: a bemutatóban látható, mesterségesen felnevelt vidrapár kifutójában kialakított kotorék minden részletében hűségesen utánozza a természetet. A vidra jellemzően nagy, vízparti fák tövében üt tanyát, többnyire már meglévő üreget vagy faodút bővítve ki, formálva a saját igényeire. Az üreg sokszor csak a víz alól közelíthető meg. A vidrák magányosan élnek, de területüket csak az azonos nemű fajtársakkal szemben védelmezik, a hímek és nőstények territóriumuk sokszor átfedi egymást. A hímek birtoka nagyobb, de az elfoglalt terület mérete függ a táplálékabundanciától is: a folyóvizek vidrasűrűsége kisebb az állóvizekénél. A terület határait szagjelzésekkel és ürülékével jelöli ki a tulajdonos. Európában, így a Kárpát-medencében is a vidra szinte kizárólag éjszakai életmódot folytat, de ott, ahol kevés zavarásnak van kitéve, pl. a Shetland-szigeteken, nappal is aktív.

HALÁSZAT SPORTBÓL

Az eurázsiai vidra fő tápláléka a hal, de ha más zsákmányra akad, azt sem veti meg. Erős állkapcsával szívesen elropogtatja a rákot, amely egyes helyeken fontos élelemforrás számára, megeszi a békát, és elkapja a rágcsálókat, sőt, alkalomadtán a víziszárnyast vagy akár rovarokat is. Lakott terület közelében a baromfira is rájárhat, de a legnagyobb gondot ember és vidra között mégsem ez okozza. Mint minden menyétfélére, a vidrára is jellemző, hogy nemcsak annyi állatot pusztít el, amennyit megeszik, hanem „sportból” is vadászik, amikor már csak a szeme – pontosabban az üldözési reflexe – kívánja a zsákmányt, amelyet néhány harapás után otthagya a parton, a rókák és egyéb dögevők örömeire, ellenben legnagyobb bosszúságára a halászoknak, akik emiatt a halgazdaság nagy kártevőjét látják benne. Emiatt irtották egykor tűzzel-vassal, egész pontosan vidravassal, amely a rókacsapdánál jóval erősebb, igazodva a menyétfélék híresen megátalkodott életéhez.

Kép - Profimedia - Red Dot

MINDENT AZ ÚSZÁSÉRT!

A vidra egész testalkata a gyors úszáshoz alkalmazkodott. Törzse hajlékony, nyújtott torpedó alakú, hosszú farka hengeres, fokozatosan elvékonyodó, és úszása elsősorban kigyózó mozgással történik, úszóhártás hátsó lábait inkább csak kormánylapátként használja. Fülkagylója kicsi, hogy ne növelje a közegellenállást, és alámerülve lezárható. Tömött, vízhatlan bundája egykor a szűcsipar kedvelt nyersanyaga volt. A színe barna, a hátán sötétebb, a hasoldalán krémszínűvé világosodva. Mérete elég változatos, és a nemek közt jelentős különbséget mutat: egy kisebb nőstény teste a fark nélkül olykor alig hosszabb 50 centinél, míg egy nagy hímé egy méter is lehet, a testtömegük pedig többnyire 7-12 kg, de kivételes esetekben egy-egy öreg hím elérheti a 17 kilót is. Elterjedési területe igen széles, és érvényes rá a Bergmann-szabály: a hidegebb környezetben élő állományok átlagos mérete nagyobb, mint a melegebb, szubtrópusi példányoké.

ÚSZÓLECKE BUNDÁBAN

A vidrának meghatározott párzási időszaka nincs, de az utódnevelés szempontjából a legkedvezőbb időszak számára is a nyár. A nőstény két hónapig tartó vemhesség után 1-4 kölyökből álló alomnak ad életet. A kölykök felnevelésében a hím nem vesz részt, az anyjuk egyedül látja el őket, és gondozza több mint egyéves korukig. Az utódnevelésnek az úszásoktatás is szerves részét képezi. A vidramama 30 napos koruk körül egyenként viszi be a vízbe kicsinyeit, akiknek ilyenkor általában még nincs nagy kedvük alámerülni, így kénytelen némi szelíd erőszakot alkalmazni, a tarkójuknál fogva kényszerítve be őket a vízbe, vagy a hátsó lábuknál

fogva cibálva vissza, ha idő előtt partra akarnának szállni. Először lebegni tanítja őket a víz színén, majd az úszás következik, és végül a merülés, de még a szárítkozás tudományát is el kell sajátítaniuk, ahhoz, hogy igazi vidrává válhassanak! ♦

- SOKÁIG AZT FELTÉTELEZTÉK, HOGY A VIDRA A VÍZ ALATT CSAK A LÁTÁSÁRA ÉS TAPINTÓ BAJUSSZŐREIRE HAGYATKOZHAT A VADÁSZAT SORÁN. FRISS VIZSGÁLATOK AZONBAN ARRÁ LÁTSAZNAK UTALNI, HOGY SZIMATOLNI IS TUD A VÍZBEN, AZ ORRÁN ÁT KIBOCSÁTOTT LÉGBUBORÉK SEGÍTSÉGÉVEL.

- AZ EURÁZSIAI VIDRA ALAPVETŐEN ÉDESvízi faj, BÁR A BRIT-SZIGETEKEN PÉLDÁUL EGYES ÁLLOMÁNYAI TENGERTARTON ÉLNEK. BÁR EZEK A PÉLDÁNYOK TENGERVÍZBEN VADÁSZNAK, NEM TÉVESZTENDŐK ÖSSZE A VALÓDI TENGERI VIDRÁVAL, AMELY SOKKAL INKÁBB ALKALMAZKODOTT AZ ÓCEÁNI ÉLETMÓDHOZ.

- A KANADAI VIDRA RÁNÉZÉSRE NAGYON HASONLÍT AZ EURÓPAIHOZ, BÁR KISEBB NÁLA. VALÓJÁBAN EGY MÁSIK NEMZETSÉGET KÉPVESEL A VIDRAFORMÁK KÖZÖTT.

- NEM MINDEN VIDRA ÉL MAGÁNYOSAN. AZ ÁZSIAI KISKARMÚ VAGY TÖRPEVIDRA ÉS A LEGNAGYOBB FAJ, A BRAZÍLIÁBAN ÉLŐ ÓRIÁSVÍZVIDRA EGYARÁNT TÁRSAS ÉLETMÓDOT FOLYTAT.

- AZ EURÓPAI VIDRA ÉLETTARTAMA 10 ÉV IS LEHET, ÁM A TERMÉSZETBEN EZT A KORT RITKÁN ÉRI MEG.

